

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Dunixi Murua Sarasqueta

*Eibar,
Gipuzkoa
(1931-2021)*

Aurkibidea

Biografia

Eibartar grabatzaile ezaguna. Udaletxeko grabatu-damaskinatu eskolan ikasi zuen ogibidea. Ama ere damaskinatzailea zuen (Cayetano Kareagarekin lan egiten zuen). 17 urterekin hasi zen lanean; hasieran damaskinatu lanak egiten zituen, baina 24 urte zituela damaskinatzeari utzi eta grabatugintzan buru-belarri sartu zen. Jende ospetsuarentzat lan asko egin izan ditu: Luis Mariano; Perón...

Zintak

AB-268

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-02-20
- **Iraupena:** 75 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

AB-269

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Basauri Arteaga, Serafin - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-02-20
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

Pasarteak

1. Damaskinatzaileen hiztegia eta tresnak: bruñidoria

- **Erref:** AB-268/003
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:05:49. **Bukatu:** 00:08:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>"Bruñidoria" zer zen azaltzen dute; damaskinatuan, piezari distira emateko erabiltzen den erraminta.</p>

2. Damaskinatzaileen hiztegia eta tresnak: gubilla

- **Erref:** AB-268/004
- **Iraupena:** 0:09:13. **Hasi:** 00:08:22. **Bukatu:** 00:17:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Burila edo gubila, ze erraminta multzo diren azaltzen Damaskinatu aditzaren eratorriak. Damaskinatuaren prozesuan egiten diren lanak zerrendatzen dituzte. Aditzen bukaerak zehazten dihardute. Hainbat tresnaren izenak: ebateko-gubilla, entanaderak...</p>

3. Damaskinatzaileen hiztegia eta tresnak: epeltzea

- **Erref:** AB-268/005
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:17:35. **Bukatu:** 00:19:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatuan epeldu zertarako egiten zen azaltzen dute; piezak bigundu egiten ziren sutan, pegatuta bazegoen, soltatzeko. Fijatzeko gehiago berotu behar da.</p>

4. Damaskinatuaren prozesua

- **Erref:** AB-268/006
- **Iraupena:** 0:06:46. **Hasi:** 00:19:24. **Bukatu:** 00:26:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatuko prozesuan: pikatua, sartu, sonbriatu, matiatu... Behe-erliebe damaskinatua zerekin eta zela egiten zen azaltzen dute. Errepujatu zer den azaltzen dute. Erroseta, eskuaidia, grabatu, grabatukua...</p>

5. Damaskinatzaileen hiztegia eta tresnak: matea ematea

- **Erref:** AB-268/008
- **Iraupena:** 0:04:17. **Hasi:** 00:32:33. **Bukatu:** 00:36:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatuaren inguruko azalpenak: matea ematea zer den azaltzen dute eta bertan egiten du Dunik. Erramintari matea ematen zaio, lastu egiten da, gero erramintak berak pieza lastu dezan.</p>

6. Damaskinatze prozesuaren inguruko azalpen zehatzak

- **Erref:** AB-268/009
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:36:50. **Bukatu:** 00:40:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatuaren prozesu guztia: Hasieran pikatu egin behar da: labanarekin marraz egin, goitik behera eta gero kurutzean; azkeneko marraz, leunagoak (labanarekin). Ondoren haria sartu egiten zen, pegatu, puntzoi egokiarekin; ondoren, matiatu edo haria txertatu (puntzoi zabalarekin) egiten zen. Gero pabonatura bidaltzen zen pieza (iluntzera), eta bueltan sonbriatu egiten zuten. Perliatzeko adituak egoten ziren, "perleadorak". Prozesua azaltzen du. Gehienetan emakumeak izaten ziren, eta etxean egiten zuten lana.</p>

7. Marrazketako maisuak

- **Erref:** AB-268/010
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:40:53. **Bukatu:** 00:42:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Sobriatzaileak Gregorio Mugerza eta Olasolo izan zituen. Dunik orduan 13 urte inguru zituen. Udaletxean zegoen marrazketa eskolan ikasi zuen. Hiru ikasle zeuden. Beranduago hasi zen Lukas Alberdiren eskola martxan.</p>

8. Damaskinatze lana

- **Erref:** AB-268/011
- **Iraupena:** 0:03:54. **Hasi:** 00:42:23. **Bukatu:** 00:46:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko lexikoa: "miru buztana", "mielaua" (hitzaren jatorria aipatzen dute), "papparreko orratza", "perlia"... Damaskinatze prozesua, pikatu, sartu, matiatu, pabonatu, sonbriatu eta ez beti, baina behar denean, perliatu.</p>

9. Damaskinatze lana: iluntzea

- **Erref:** AB-268/012
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:46:17. **Bukatu:** 00:48:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko azalpenak ematen dituzte. Piezak "pabonatzer" , iluntzera, kanpora eramaten ziren, Urdanpilleta lantegira. Azidoen bitartez pieza ilundu egiten zuten.</p>

10. Damaskinatze lana: pikatzea

- **Erref:** AB-268/013
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:48:00. **Bukatu:** 00:51:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko azalpenak ematen dituzte. "Pikia" zer den azaltzen dute. Pikatzea, damaskinatuaren lehenengo eragiketa da. Lexikoa: "hauts-gorrixa", urdin-illundu", "pika-zura"... Pieza bat damaskinatzearen inguruko azalpen ugari ematen ditu.</p>

11. Damaskinatzaileen tresnak: puntzoiak

- **Erref:** AB-268/014
- **Iraupena:** 0:08:19. **Hasi:** 00:51:19. **Bukatu:** 00:59:38

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko azalpenak. Puntzoi motak izendatu eta deskribatzen dituzte. "Punzetia". Puntzoiak beraiek egiten zituzten. Erosi ere egin zitezkeen; Suitzan egiten zituzten erreminta onenak.</p>

12. Damaskinatze erabiltzen zuten urrearen inguruko azalpenak

- **Erref:** AB-268/015
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:59:38. **Bukatu:** 01:03:41

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko azalpenak. "Sakaboakua" erraminta puntu negatiboa izaten zen. Urrezko haria "erreixetan sartu" behar izaten zen. Erabiltzen zuten urrea zein klasetakoa izaten zen aipatzen dute; urre gorria (24 kilate) eta urre berdea (zilarra eta urrea nahastuta). Zilarra ilundu egiten denez, ikasteko bakarrik erabiltzen zuten.</p>

13. Urredunak saltzen zuten urrea

- **Erref:** AB-268/016
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 01:03:41. **Bukatu:** 01:06:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

<p>Urredunaren inguruko azalpenak. Jende guztia bertara joaten zen. Urrea gramotan saltzen zuten. Haria ere kalibratu egiten zen.</p>

14. Ogia piezak garbitzeko

- **Erref:** AB-268/017
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 01:06:46. **Bukatu:** 01:08:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

<p>Gerra ostean, irin zuri bereziarekin ogi-opilak egiten ziren, damaskinatzaileentzat. Ogiaren mamia piezak garbitzeko izaten zen; azala, jan egiten zuten. Azaltzen du nola garbitzen zituzten piezak ogiarekin.</p>

15. Urredunaren inguruko azalpenak

- **Erref:** AB-268/018
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 01:08:35. **Bukatu:** 01:09:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Urredunaneakoak Bidebarrietan zeuden. Etxebarriatarrak izan dira.</p>

16. Damaskinatzaileen hiztegia

- **Erref:** AB-268/020
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 01:13:06. **Bukatu:** 01:15:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatze-lanen inguruko lexikoa jasotzen. "Zaburrak" zeri esaten zitzaion aipatzen dute. Urre zati txikiak denean zabaldua geratzen ziren. Zanak puntzoiak izaten ziren; zan-zuzena eta zan-okerra daude.</p>

17. Zenbat urterekin hasi zen damaskinatzen

- **Erref:** AB-269/002
- **Iraupena:** 0:03:23. **Hasi:** 00:00:39. **Bukatu:** 00:04:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

<p>13 urterekin hasi zen damaskinatzen. Damaskinatu eskola ireki arte, tailerretan ikasten zen. 17 urterekin hasi zen lanean. Marrazketa eskola udaletxean zegoen: Jacinto Olabe (nesken irakaslea) eta Gregorio Mugerza. Honek damaskinatzen ere erakusten zuen. Garai batean gazte asko joaten zen marrazten ikastera; neskak gehiago, bordatzeko, damaskinaturako eta abar.</p>

18. Ondo damaskinatzeko esku ona behar

- **Erref:** AB-269/003
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:04:02. **Bukatu:** 00:07:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

<p>Damaskinatzaile ona izateko, marrazten jakitea eta esku ona izatea oso garrantzitsua zen. Damaskinatu maisuak, "baltza zaindu..." esaten zien, hondoa zaintzeko esanez. Eskua ez izerditzea ere garrantzitsua zen. Erabiltzen zuten materiala burdina garbia izaten zen.</p>

19. Txomin Martinez, damaskinatzaileen artean maisua

- **Erref:** AB-269/004
- **Iraupena:** 0:05:47. **Hasi:** 00:07:10. **Bukatu:** 00:12:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Txomin Martínez damaskinatzailea oso ona zen. Dunisik bere azkenengo sasoiaren ezaugarriak zuen, eta hala ere oso ona iruditu zitzaion: proportzioak gordetzeko maisutasuna, marrazkia, egindako lanen kalitatea, eta abar. Azkar lan egiten zuen, eta ondo. Cayetano Kareaga ez zuen lanean ezaugarriak. Dunisiren ama ere damaskinatzailea izan zen (Cayetanorekin batera lan egin zuen eta oso ona zela esaten zuen beti). Eibarren gauza arrunta zen emakumea damaskinatzailea izatea, baita lantegietan beste zeregin batzuetan aritzea ere. Frantzia asko saltzen zen damaskinatua.</p>

20. Dunisik pertsona ospetsuendako egindako lanak

- **Erref:** AB-269/005
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:12:57. **Bukatu:** 00:14:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Dunisik Perôenendako grabatu zuen eskopeta bat (Txomin Martinezek alde bat eta berak bestea); baita Luis Marianorendako ere. Pistoletan firmak ere jende askorentzat egin izan ditu (ministroak, erregea, militarak...)</p>

21. Gerra ostean asko jaitsi zen kalitatea

- **Erref:** AB-269/006
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:14:35. **Bukatu:** 00:16:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarreneneko lantegiak

Laburpena:

<p>Gerra aurretik eta gerra ostean damaskinatuak aldaketa handia izan zuen, kalitatean batez ere. Beraien aurrekoenak ongi egindako lanak izaten ziren; beraienak, arinagoak. Placido Zuloagaren lanak ikusgarriak zirela diote.</p>

22. Damaskinatuaren beherakada

- **Erref:** AB-269/007
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:16:45. **Bukatu:** 00:18:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarreneneko lantegiak

Laburpena:

<p>Damaskinatuaren beherakada. Dunisik 24 urterekin laga zuen damaskinatua; ordurako beherakada igartzen zen. "Grabado de metales" ikasten hasi zen orduan, Txomin Martinezek aholkatuta.</p>

Transkripzioa

- Noiz hasi zan damaskinaua beherutz?
- Ba, nik naukazen hogeta bost urte-edo laga netsanian damaskinauari. Hogeta lau...? Hogeta lau. Ya ikusten zan ya beherutz zeuala, ta Txomiñek esan jestan: "Hi, lagaixok damiskinauari, porke hortik ez dakak ezer".
- Serafin: "Hortik ez dakak bizimodurik".
- "Ta hasi hari bestia ikasten", hau, "grabado de metales". Halaxek hasi nitzuan, berak esanda hasi nitzuan. Ta ona izan zuan esatia, porke harek eingo jua, ein leikian "Bueno, hau... Ni aprobetxau eingo nok honekin ta bestia ta... ein deixala berak nahi dabena", ezta? Baiña haxe esan jestan: "Lagaixok honi ta ekixok bestiari, bestela...".
- S.: Ikusten jua orduan gainbehera zoiala...
- Bai, ikusten jua beherutz zoiala. Bai, bai.
- S.: Gainbehera zetorrela.
- Hori zan gitxi gorabehera berrogeita hamabost inguruan?
- Bai. Bai...
- S.: Bai...
- Bai, egon nitzuan...
- Hirurogei...
- Bai.
- S.: 13-14 urtekin hasi bahitzan eskolan...
- "En el cincuenta y cuatro" edo... bai, hortxe.

23. Txomin Martinezekin damaskinatzen ikasten

- **Erref:** AB-269/008
- **Iraupena:** 0:05:08. **Hasi:** 00:18:02. **Bukatu:** 00:23:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Placido Zuloaga. Beste damaskinatzaile ezagun batzuk: Martinez, Manchon, Iriondo, eta abar. Oso onak ziren. Txomin Martinezekin lanean hasi zenean, gizon nagusia zen, 70 urte inguru zituen. Artrosia zuen eta Dunisik atzamar lodian lotu behar izaten zion erreminta. Hala eta guztiz ere, bera baino hobe zela dio Dunisik.</p>

Transkripzioa

- Ta Placidon... lehen taillarra aittatu dozuna, nun zeguan? Badakizu?
- Ez jakixat hori nun eguan.
- Baiña Eibarren?
- Hori interesantia izan leikek hori, horrek gauzok jakitzia.
- Serafin: Nik ez jakixat...
- Ez jakixat nok, nok edo...
- S.: Ramiro Larrañagaren liburuan Placidoz-ta bajiharduk horrek, eta Eibarko damaskinauan gaiñian ein zan liburuan be bai, Pedro Zelaiak-eta nahikua historixa jakak. Seguru asko Pedro Zelaiak eukiko jok hor aipamenen bat. Bai, ni seguru naok. Ez jakixat, nun zeguan taillarra ez jakixat esango daben, baiña Placido Zuloagan gaiñian luze ta zabal jardutzen jok Pedro Zelaiak. Ez juat nik irakurri, ze nik hartu najuan liburua ta erramintta bila ibiltzen nitzuan ni han! "Matiau", "sonbriau"... ta ez najuan halakorik ezebe ikusten! Historixia bakarrik. Ta kasorik be ez nik historixiari. Berba horrek...
- Ni be ez nok interesau sekula historixiakin, ta ointxe. Oin penia jaukat. Oin penia jaukat.
- S.: Politta dok. Politta dok.
- Ni juan nitzuan Pedro Zelaiakin Reusera, ikustera zelan zeuan...
- S.: A bai?
- Bai, bixok juan gintzuazen.
- S.: A! Ez eidak esan...! A, bai, e? Osea, Pedro Zelaiakin...
- Bai. Berak esan jestan: "Liburua idazten naok eta lagundidak hara!". Ta [holan] juan gintzuazen bixok, zelan zeuan ikusi ta beste ta... Bai.
- S.: Ba, Pedro Zelaiak, nik uste juat, hor, damaskinauan gaiñian idatzi eban liburuan, historixa aldetik-eta nahiko... itxura ona hartzen jetsat, itxura ona.
- Bai, Zumaixara be bixok juan gintzuazen.
- Hor onak... aittatu dozu Placido, ta gero, Martinez eta...
- Bueno, aurretik [...] Manchón ta honek... onak... Manchón zuan, Iriondo... Neuk ez jittuat ezautu, e! Neuk entzundakua [...].
- S.: Bai, Iriondo... Iriondoren lanak ikusi jittuat... Ikusi, ikusi... Iriondoren izena, bueno, egunotan hor ibili nok eta libururen baten ikusi juat Iriondoren biharren bat edo. Bai. Eta...
- Hango taillarreko jentia zuan...
- S.: Iriondo, Cayetano... Hau, zera, Sarasua, Pablo Sarasua hori, zer zuan?

Damaskinadoria?

- Damaskinaua zuan, bai.
- S.: Baiña, ez jekan horrek Martinezen-ta maillarik...
- Ez, ez. Martinez ya zuan autoridadia.
- S.: Autoridadia. Ya, ya...
- Ha zuan...
- S.: Nik horixe jakat rekuerdia, honek... hirekin egon nitzanian, Martinez jartzen zuan, bueno...!
- Bai, bai, haxe zuan...
- S.: Ta oin be ikusi dok zelako berbak erabili dittuan, ezta ? Fantastikua, [... ikustia] ta espektakulua. Ni hori, bat biharrian ikustia espektakulua ta fantastikua bada, bueno...! Horrekin esanda daok dana! Bai.
- Bai, bai, bai. Penia zuan [ha...] ez ikustia, penia...
- Ordaintzeko modukua bera biharrian ikustia, ez?
- Joe...
- S.: Noiz hil zuan Martinez? Akordatzan haiz gutxi gorabehera? Urtiak izango dittuk...
- Urte asko dittuk... urte asko. Hau zerau, esan duana, mutiko txikixa zuan, txiki-txikixa zuan ta... urte asko...
- S.: Oin badakazak horrek... berrogeta... berrogeittik gora. Bai, berrogeittik gora eukiko jittuk. Hi biharrian horrekin hasi hitzanean, horrek zenbat urte lez eukiko jittuan?
- Txomiñek?
- S.: Txomiñek.
- Ba, hirurogeta hamar bat edo...
- S.: Hirurogeta hamar beste bai?
- Bai, bai.
- S.: A bai, e?
- Bai, bai. Ta jekan, atzamar lodixa jekan artrosis-edo [...] ta ez juan erabiltzen, ta nik lotu eitten [najetsan] esparadrapuakia erraminttia, lana eitteko.
- S.: Ez eidak esan!
- Bai, holaxe ekan., ta “átame”, ta ipini punzoia holaxek ta esparadrapuakin lotu eitten najetsan erraminttia. Halan ta guzti be ni baiño hobiaua zuan!
- S.: Ez eidak esan!
- Halan ta guzti be hobiaua zuan!
- S.: Hau detaille politta!
- Bai...
- S.: Erderaz eitten juan?
- Danera.
- S.: Danera, baiña “átame”. E ? “Átame” esan dok.
- Bai, bai. Baiña danera eitten juan. Bera ta anaia, Ricardo be, hirurok eitten genduan. Ta...
- Zenbat pertsonak eitten zenduen biharra...?
- Txomiñenian hiruk, eurak bixak, anaiak, eta neuk. Ta aurretik zera be bai, Jose Luis Bengoa be ibili zuan.
- Zeuon taillarra nun zeuan?
- Hori, Txomiñen taillarra? Carralen txaletan onduan.
- S.: Bai, bai, esan jok lehen.
- Carralen onduan. Carralen txaleta ta hurrengo edifiziaua zuan hori.

24. Txomin Martinez, maisuen artean maisu

• Erref: AB-269/009

- **Iraupena:** 0:04:30. **Hasi:** 00:23:10. **Bukatu:** 00:27:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

<p>Txomin Martinezen lantegia gorengo mailakoa zen. Hara sartzea unibertsitatera sartzea modukoa zen. Leziorik ez zuen ematen, ikusiaz ikasten zen. Eibartar peto-petoa zen, dotorea eta gizon fina.</p>

Transkripzioa

- Orduan, taillar inportantienak edo, damaskinauanak eta, zeintzuk ziran Eibarren gerra ostian, zu hasi ziñanian eta?
- Taillar ona, kalidadez, ha zuan, Txomiñena. Bai. Bestiak ya [zeozen] “segunda división”. Bai, “segunda y tercera”. Txomin zuan... Hara sartzia zuan ya “como entrar...” — ez jakixat nik — en una... nivel de honor” edo...
- Serafin: Unibersidadian sartzia moduan edo, ezta? izango litzake haren...
- Ni lehenengotik hasi nitzuan Laureano Arrietakin. Hori dok, Aurreran fundiziñuan aurrian jeuan hori.
- S.: A Arrieta! Bai. Luis Arrietan-ta aitta...
- Luis Arrietan-ta aitta zuan hori.
- S.: Joierixa txiki bat jekan han. Bai. Horren seme bat Mejikon daok ezkondata.
- Hori dok. Hori dok.
- S.: Zelan jekan harek izena...
- Ez nok gogoratzen.
- S.: Galarragan alaba batekin ezkondu zuan ha.
- A, bai, bai.
- S.: Bai, Mejikon bizi dok.
- Bai. Ta gero, ba, nere amak ein etsan berba Txomiñeri, ezaunak zittuazen ta... [...], lana batera einda. Ta halaxe, berba ein etsan ta ni sartu nitzuan. Ta sartu nitzuanian Txomiñenera zuan ya... haixe, « la universidad ». Ya Txomiñen ikaslia izatia zuan...
- S.: Eta... Txomiñen ikaslia. T harek leziño onak emoten [zeuazen] zelan ein... ?
- Bata bez! Ezebez!
- S.: Ezebez.
- Ezebez. Ni lanian, ta bera, holaxe, albuan egoten zuan. Ta juaten nitzanian ikustera, laga eitten etsan [...] biharra, ta hasten zuan, berbetan hasten zuan.
- S.: A bai ? Eta berbetan, zetaz?
- Bueno...! Edozer gauza!
- S.: Edozer gauza. Baiña biharra zelan ein bihar dan ta...
- Ezebez, ezebez. Baiña ikustia nahikua zuan.
- S.: Ikustia nahikua?
- Bai, lantzian behin ta, ez dakik? Biharra eitten ta berari begiratu ta... Gero juaten zuan, zigarro bat erretzera juaten zuan, ta haxe, jaikitzen nitzuan ta haxe ikusi zelan eitten diharduan.
- S.: Ya, ya, ya... Orduan, maixua... leziñorik emon ez, harek eiñaz erakutsi. E?
- Bai, bai.
- S.: Eskuekin eindako lana, ba, haxe. Ahoz ezebez.

- Nik ez najuan sekula ikusi lanian! Ikusi bai, baiña eskuakin ez najuan ikusten [postura...] ta eskua harixakin [...] ta ez jakuan ikusten.

- S.: Ta gero, juaten bahitzan ondora, orduan laga eitten juan biharra. E?

- ... hasten zuan, “¿Qué tal el otro día y tal y cual...?” ta “Kauen la letxe...!”. Ta juaten zanian bera, orduaintxe juaten nitzuan ni ikustera zelan zoian.

- S.: Orduan, “átame” baiña punzoia, e?

- “Átame”.

- Bera zelakua zan pertsona moduan?

- Eibartarra! Oso-osokua.

- S.: Eibartar peto-petua izango zuan...

- Bai, elegantia zuan, e! Elegancia zuan!

- S.: Altua. “Txispas”en estilokua izango zuan... fiña...

- Fiña! Fiña! Ez zuan txikiterua-ta ez zuan, e! Fiña zuan, gizon fiña zuan!

- Semiak ez. Semiak... joe... [...]. Seme nausixa, zera, beti jaten, beti restaurantetan, seme nausixa, Jose Luis.

- S.: Semia zeñena, baiña?

- Txomiñena.

- S.: A! Txomiñen semia?

- Bai. “Kerido”kin ezkonduakua, “Kerido” modistiakin.

- S.: A! Orduan, hau mutillau...

- “Txispas”en aitta zuan anai gaztiena.

- S.: A! Ez zuan Txomin...

- Bai!

- S.: A bai?

- Hiru seme jeukazen! Hiru seme ta alaba bat... zekan Txomiñek. Ta seme gaztian semia dok hau, “Txispas”

- S.: A! Billobia dok hau orduan! Semian semia!

- Bai, semian semia.

- S.: A! Honen aittitta zuan orduan Txomin maixua!

- Aittita, bai. Bai. Ta beste bat zuan Boni Martinez, Boni. Ta gero ipini juen taillarra Imigas, sukaldiak eta beste eitten zittuena.

- S.: Boni be damaskinadaria zuan?

- Ez, ez, baiña ikasi juan grabaua [...] ikasi juan ta Paulino ta bixak ipini juen taillarra gaztetan. Baiña bera hasi zuan gero taillarrakin ta beste ta... Baiña aitta fiña ta eurak... joe... edatarixak eta... Boni ta hau, Juan Mari.

25. Damaskinatutik grabatura

- **Erref:** AB-269/010
- **Iraupena:** 0:03:41. **Hasi:** 00:27:40. **Bukatu:** 00:31:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Grabatua

Laburpena:

<p>Damaskinatutik grabatura pasatu zen, Paulino Larrañagarekin. Ez zitzaion batere kostatu bertara egitea. Bi langintzak oso desberdinak direla dio, nahiz eta marrazketan oinarritu.</p>

Transkripzioa

- Eta zu gero damaskinutik grabaura juan ziñan?

- Bai, grabaura, Paulinokin, Paulino Larrañagakin.

- Eta asko kostau jatzun aldatzia edo...?

- Ez, segiduan jarri nitzuan, segiduan.

- Serafin: Hau dan artistikiakin...

- Denpora gutxixan jarri nitzuan, bai. Ekarri juen grabadore bat Madrirttik ta ez jakuen gustau ta neri deittu jestan, "Hi, hasi hari [...]".

- S.: Paulino ta Bidarte zittuan, ezta?

- Paulino ta Bidarte zittuazen, bai. Ta halaxek hasi nitzuan ta segiduan jarri nitzuan, bai. - Oso diferentia da?

- Diferentia konpletamente. Diferentia dok, baiña dibujua dok dana ta...

- Orduan fitxajiak egoten ziran taillar batetik bestera ta Madrirtletik bat ekarri ta...

- S.: Madrirttik zela ekarri leike grabadore bat hemen hainbeste...?

- Ez jeuan hamen...

- S.: Ez jeuan?

- Ez jeuan!

- S.: Ez, e?

- [...korik], Kareagan taillarra ta haxe, Paulinona, besterik ez jeuan. Ta gero beste... Prieto...

- S.: Gubilistak...

- Bai, ta Prieto, taillarra jekan Alfa onduan.

- S.: Eta honek... zela zuan... ["Rubitas"] edo esaten etsen bat... zela zuan? Txiki-txiki bat, lehen Paseo San Andresen ekan honek...

- A! "Rubito"! Baiña hori [burilistia] zuan! Burilistia. Bai.

- S.: A! Ya, ya...

- Ta beste [...] grabauan eitten zebana, hau, Gregorio Mugerza nere maixu izandakuan semia. [...] eitten juan harek, baiña taillarra [esateko] zuan Kareagana ta Paulinona.

- Esan dozu gaiñera, taillar gehixenetan ez zala dana eitten, ez? Prozesoa osua damaskinauana ta grabauana ta, gehixenetan...

- Bueno, guk dana eitten genduan guk taillarrian. Dana. Beste batzuek ez; kanpuan pikau edo, zera, perleaua be kanpuan eitten juen. Baiña guk dana eitten genduan, dana eitten genduan. Ta eitten genduan, gaiñera, pieza guztiak eitten genduazen desberdiñak, e? Danak. Porke taillarretan eitten juen, ba, igual hamabost edo hamabi pieza bardiñak, ezta? Ta guk eitten genduazen danak... gaiñera, norberan kontura, e? Dibujua noberak etaratzen juan.

- Hori zelan eitten zan? Ez zekazuen iñungo modelorik edo dibujorik edo...?

- Ez, ez. Bueno, lehen ikasittako dibujuetan ta, ez dakik?

- S.: Duniren dibujo batzuek badagozak hor libururen batian, Dunixio Muruaren... lagata edo... lagatako muestra batzuek. Halako...

- Gero batzuek eukitzen juen, holan, mahai onduan, papel bat dibujuekin. E? Momentuan, ba, igual ez zuan gogoratzen ezer ta ikusi ta haretxekin... Artxibo bezela, ba...

- S.: Artxibua. Artxiborik onena ganbaran egongo zuan, baiña!

- Ganbaria zuan. Txomiñena zuan ganbara bat... joe...! Ha zuan ona!

- Eta hor bazeren motibo exotikuak-eta askotan, ez? Ba egipziuak eta...

- Gutxi.

- Zuek ez?

- Bai, gehixena zuan renazimentua zuan gehixena, arabia edo renazimentua. Ta zeguazen espezialistak, arabia eitten nere tio zuan ona, arabian...

S.: Hire tio?

- Bai.

- S.: Sarasketa.
- Esaten jua Kareagak, berak ikusi zebanik onena zuan, dibujo arabian.

26. Eibar eta marrazketa; arteari lotutako hiria

- **Erref:** AB-269/011
- **Iraupena:** 0:06:13. **Hasi:** 00:31:21. **Bukatu:** 00:37:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa

Laburpena:

<p>Damaskinatuaren lanengatik zarata entzuten zen kalean. Eibarren beti marrazkirako zaletasuna izan da. Marrazkilari onak, artista onak egon dira Eibarren. Eibartarra izateko marrazten ikasi behar zen. Esku ona derrigorrezkoa zen. Baskulagintzan ere esku ona behar zen. Eibar artisauen herria izan da. Ez zegoen ez ordurik eta ez egunik lanerako.</p>

Transkripzioa

- Hor Eibarren jente nausixak kontatzen dau, zuek be ezautuko ziñuen, ez? Ba, kalia-eta zaratia...
- Bai! Danietan, etxe guztietan jeuan zaratia! Matiana : “ta, ta, ta, ta, ta!”
- Serafin: Matia... kolpeka...
- Bai, kolpeka.
- Horrena ?
- Bai.
- S.: Zaratia baiño gehixao, zarata...
- Ez, baiña haxe: “ti,ti, ti, ti...”
- S.: Eibarren jentia ohittuta jeuan zaratara! Txomoneko [...ren] taunbadak be bai! Eta jentia, ha kendu ezkeror, lorik ein ezin! Ze pentsatzen dok, ba?
- Bai, ba!
- S.: Jentia ohittuta jeuan! Han Urkusu ingurutikan, Txomo paretikan ta “dounba! dounba!” [...], normala! Haxe zuan Eibar!
- Ta domekan ezin lorik ein, ezta?
- S.: Domekan lorik ein barik! Bueno, baiña... Eta bestia, “ta, ta, ta” hori ba...
- Bueno, baiña zentzu onian, e? Jentia gogoratzen dau gauza on...
- Bai, bai, bai, bai, etxe guztietan jeuan bateren bat.
- S.: Eta dibujua... Eibarren beti egon izan dok afiziñua.
- Danak ikasten juen dibujua, baita dibujua ikastiarren be bai, e!
- S.: Akordatzen jatak, ni Frontoi Zaharrian ibili nitzanian, orduan zuan sasoia Fu Manchu-ren pelikulak eta. Fu Manchu-n... Ultze batekin, ultzia ta harrixa.
- Bai, ni be ibiltzen nitzuan!
- S.: Eta losetan, Frontoi Zaharreko losetan, Fu Manchu-ren dibujak eitten...
- Baita Txirixo kalia be bai!
- S.: Ni be einda naok!
- Txirixo kalia be bai!
- S.: Bai, ezta? Losak. Tallia! “Taka-taka-taka...”
- Lurrian! Lurrian, bai, bai, bai... losetan!
- S.: Lurrian, losan... Frontoiko losetan!
- Mallukia hartu ta “Ta-ta-...”, bai.
- S.: Bai. Fu Manchu akordatzen jatak neri, sasoi haretako... Orduan, modia.

Bueno! Fu Manchu-ren pelikulak, "Fu Manchu ataca" ta... Serie bat zuan! Ez jakixat zenbat pelikula emon zittuen Fu Manchu-renak!

- Ta, orduan, hainbeste egoteko eibartarren artian artista asko zeuan edo...?

- S.: Bai...

- Dibujantiak onak [urtetzen eben], bai.

- S.: Ointxe be bai oindiok! Serrano berak eta... Serrano berak eta, horrek dakazen kuadruak eta... Hori... [Ikusten dok] dibujua badakixala! Hemen? Artista asko daok Eibarren, e! Beste gauza bat dok...

- Ta dibujua danak ikasten juen, e! Danak, e!

- S.: Dibujua danak. Beste gauza bat dok, koloria ta hori pintturako artiori dominatzia, baiña dibujua? Eibarren jente [pila bat].

- Ba, Aiuntamentuan eskolan, nere lagun bat izan zuan "Canicas" futbolista. Ta harek sekula ez juan ein dibujua... dibujorako, baiña dibujua ikastiarren zuan.

- Eibartarra izateko jakin ein bihar, ez?

- Bai, bai, bai. Bai, dibujua ikasi bihar juan! [...] zuan! Ez dakik, "gustua dakak, baiña dibujua dakak eta"... , dibujua...

- S.: Esku ona! Esku ona! Esku ona, dibujorako, ta "esku ona jakak", liman eitteko be bai, esku ona bihar.

- Bai, esku ona.

- S.: Orduan baskulak eitteko...

- Ez zuan "buru ona", zuan "esku ona" zuan.

- S.: Esku ona, eskua ona...

- Bai, eskua ona.

- S.: Baskulagiñan be, baskulak lehen eitten zian moduan... Jo! Artia? Hori be artia dok, gero, hori, e! Harek mekanismo guztiak eta harek alojamientuak-eta zinzelaikin zabaldu ein bihar dittuk, e! Ointxe enterau nok ni! Brotxak, brotxak deitzen jetsek! Hik sekula entzun dok hori?

- Ez. Ez, ez...

- Berba hori... Klaro, hi ez haiz baskulagiñan ibili. Baiña baskulekin ibiltzen dianak, hor daoza, brotxak. Dittuk zinzela modoko batzuek eta horretzekin zabaltzen zittuen kanalak eta zerak eta. Oin, ba, horrek, ba, fresan, fresadoran eitten dittuk. Ta brotxak deitzen jetsek horri. Ta... txokauta : "Brotxia, baiña ze... ze ete dok hori?" ta zinzela!

- Zinzelaikin zittuazen, neurrikuak, jo-ta etaratzeko.

- Neurrikuak, neurrikuak, diferentia! Forma diferentia, kanala eitteko ta... bueno. Ta benetan, esku ona. Esku ona bihar zuan, bai!

- Ona ta azkarra izan bihar zuan!

- S.: Ona ta azkarra! Ta zinzelaikin... Ni biharra einda naok ni zerakin, zinzelaikin, Eskola Armerixan, baiña bo! Gubi zabal batekin desbasteko horrek biharrok eitten ta zenbat kolpe hemen, mailluakin, asmau ezinda... ! "Danba!" ta eskua, ta "kauen...!". Baiña zinzelaikin, hemen, bihar asko...

- Gero limia be ondo [...] zuan. Joe...! [Baeuazen] artistak liman! Artistak!

- S.: Hemen horixe izan dok, Eibar izan dok, ba, hori, artesauen herrixa: dibujua..., eskulania benetan jente artistia egon dok. Artistia! Jente ona. Maixu onak be bai! Hemen jentia gero hamahiru urtekin hasten zuan biharrian! Hamahiru urtekin errekauek ein ta, ofiziua ikaste aldera, ba, maixuari ikusi ta... Erakutsi gauza askorik ez juen erakutsiko, baiña emongo jetsan lantzian behin bihar bat eta eitten juan ta ikasi! Ta urtien puruan, ba, horixe, ofiziua ikasi!

- Normalian ez zan larregi kobrau, ez?

- Ez... bai zera!

- S.: Kobrau? Berotze aldera -do eingo juen han biharra... ba... zeoze emongo jetsen, pagaren bat edo emongo jetsen gaztiari ta...

- Gero ez jeuan ordurik eta egunik be biharrerako, e?, porke honek,

Kareagak, Mateo Kareagak, dakan eskopetia, hori zapatuetan ta domeketan eindakua dok, ordutik, taillarreko ordutik kanpora eindakua. Aber zelako biharra dan! Ez eguan ordurik eta egunik eta ezebez! Igual juan `”Casino Amistad”era ta hartu kafia ta gero taillarrera igual, domeketan. Ta hantxe “tar, tar, tar, tar...”. Bai. Ez jeuan telebisiñorik eta... ze...?

- S.: Gustua be bai biharrerako. Afiziñua, gustau lana eta lana eitten disfratau!

- Bai, bai, bai, bai...

- S.: Disfratau!

27. Jacinto Olabe margolaria

- **Erref:** AB-269/016
- **Iraupena:** 0:04:54. **Hasi:** 00:48:52. **Bukatu:** 00:53:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Artistak

Laburpena:

<p>Jacinto Olabe margolari ona zen. Azkenean damaskinatua egiten zuen. Damaskinatzaile moduan ez zen ona, esku soltea zuen eta... Baina pinturarako ez zegoen hemen etorkizunik. Alicia Iturriozki eskolak eman zizkion.</p>

28. Eibarko artistak

- **Erref:** AB-269/020
- **Iraupena:** 0:04:55. **Hasi:** 00:54:08. **Bukatu:** 00:59:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Artistak

Laburpena:

<p>Serafinek loreak botatzen dizkio Dunisiri, baina ez dituela bere marrazkiak erakusten leporatzen dio. Eibarren artista asko izan dira: Iraegi, Joxe Kareaga, Paulino Larrañeta, Beorlegi, Iriondo... Garai batean lan asko saltzen ziren, baina gaur egun batere ez. Luis Marcano marrazkilari oso ona zen. Lucas Alberdi eskulturan eta modelatuan ona zen.</p>

29. Eibarren pentsakera politiko desberdinetakoak elkarren lagun

- **Erref:** AB-269/021
- **Iraupena:** 0:03:57. **Hasi:** 00:59:03. **Bukatu:** 01:03:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Pentsakera guztietako lagunak izaten zituzten; ohikoa zen. Martiniano Larrañaga falangista zen. Euskararen alde egin izan zuen. Eguren alkatea.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-08-15

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com